

Cséplőszerkezet mechanikai vizsgálata

SOÓS P.- BENKŐ J.- KOLTAY J. - SZÜLE ZS.

GATE, Mezőgazdasági Géptani Intézet

A dobterhelés és a dobkosár támasztó erők közötti összefüggésekre az irodalomban csak utalások vannak. Vizsgálatunk eredményeivel a konstruktőröknek a dob tervezésben támpontokat adni.

Előzmények

Az OTKA pályázat keretében elnyert "Cséplőszerkezet mechanikai vizsgálata" című kutatási témában 1993 őszén kukorica és napraforgó betakarításában végeztünk kísérleteket. Ezek elsősorban a dobterhelés és dobkosár támasztó-erők közötti összefüggések meghatározására irányultak. A kísérleteket az indokolja, hogy amíg a dobterhelés és nyomaték közötti kapcsolattal a szakirodalom bőségesen foglalkozik, addig a támasztóerőket illetően csak elvétve találkoztunk utalásokkal. Így reméljük, hogy méréseinkkel a szakmának ma még sok "fehér foltja" közül sikerül egyet tisztázni, illetve eredményeink a konstruktőröknek a dob tervezésével kapcsolatos számításokhoz is támpontot nyújtanak. A kutatás egy másik okaként említhető az, hogy a dobkosár támaszerő és a hozzátartozó dobnyomaték alkalmasnak látszik az áteresztés pillanatnyi jellemzésére, s így alapjelül szolgálhatnak egy ezen alapuló terhelésszabályozó működéséhez.

A szántóföldi kísérleteket a Turai Galgamenti Mg. Termelőszövetkezetben végeztük, és a méréshez az Oros 60.11 jelű, 6-soros adapterrel felszerelt Claas Dominátor 106-os kombájnt használtuk. A növényállományra vonatkozó fontosabb adatokat az *1. táblázatban* foglaltuk össze.

1. táblázat

Növény	Sortáv [cm]	Szem nedves-ség [%]	Növény tömeg [kg/10 m/sor]
Napraforgó	75	9,70	7,30
Kukorica	75	29,67	16,25

Az erők és a nyomaték méréséhez nyúlásmérő bélyegeket ragasztottunk az *1. ábrán* látható kosárállító-szerkezet *BD* és *CF* jelű rúdjaira, a dob tengelyére, valamint fordulatszám jeladót helyeztünk dobtengely végére. Ennek megfelelően mértük a

- a kosárfüggesztő-rúdban ébredő erőt elöl,
- a kosárfüggesztő-rúdban ébredő erőt hátul,
- a dob hajtónyomatékát,
- a dob fordulatszámát.

A mérési jeleket Lap-top 6000 hordozható számítógépbe épített mérőkártyán keresztül floppy lemezen rögzítettük. A dobhézag az üzemi állapotnak megfelelően elöl 35, hátul 25 mm volt. A terhelés változtatása céljából a betakarítógépet mindkét növényenél 3-féle sebességgel üzemeltettük, és a méréseket 3-szor ismételtük.

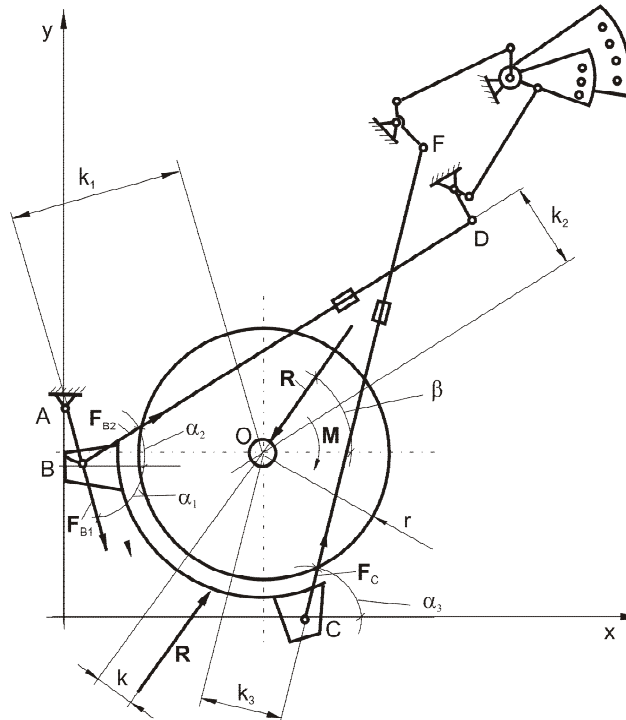
Tekintettel arra, hogy a mérések még nem fejeződtek be előadásunkat csupán témaközi beszámolóknak szánjuk. A végső összefüggések és következtetések kimunkálására csak az ideai szántóföldi és laboratóriumi mérések elvégzése után kerülhet sor, ami egyben a téma befejezé-

sét is jelenti. Az őszi méréseink fontosabb eredményeiről a következőkben adunk tájékoztatást.

A dobkosárra ható erők meghatározása

Amint azt már előzőleg jeleztük a szántóföldi mérések során tenzometrikusan mértük a 1. ábra szerinti BD és CF rudakban ébredő F_{B2} és F_C erőket, valamint a dobtengelyen az M nyomatékot. Tekintsük a dobot és a dobkosarat együtt, és a kosár-rudazat egyik oldalán ébredő reakcióerők eredője legyen

$$\frac{\mathbf{R}}{2} = \mathbf{F}_{B1} + \mathbf{F}_{B2} + \mathbf{F}_c.$$

1. ábra. A dobra és a dobkosárra ható erők egyensúlya

A szimmetria miatt a dobtengelyre merőleges síkokban ható reakcióerők eredőivel szemben egy ellentétes értelmű, R nagyságú erő működik. Az így keletkező k karú R erőpárt pedig az M nyomaték egyensúlyozza, azaz

$$|\mathbf{M}| = k |\mathbf{R}|$$

Az egyensúlyi egyenletekből meghatározhatók az AB rúdban ébredő F_{B1} , az B és C csuklókat terhelő F_{Bx} , F_{By} , F_{Cx} , F_{Cy} reakcióerők, illetve az R eredő. Az O pontra írható nyomatéki egyenlet

$$\sum M_O = 0 = -\frac{|\mathbf{M}|}{2} - k_2 |\mathbf{F}_{B2}| + k_1 |\mathbf{F}_{B1}| + k_3 |\mathbf{F}_c|,$$

amelyből

$$|\mathbf{F}_{B1}| = \frac{0.5 |\mathbf{M}| + k_2 |\mathbf{F}_{B2}| - k_3 |\mathbf{F}_c|}{k_1}.$$

Az erők irányjai legyenek rendre α_1 , α_2 , és α_3 (1. ábra), akkor az eredő az

$$\frac{R_x}{2} = |\mathbf{F}_{B1}| \cos \alpha_1 + |\mathbf{F}_{B2}| \cos \alpha_2 + |\mathbf{F}_c| \cos \alpha_3,$$

$$\frac{R_y}{2} = |\mathbf{F}_{B1}| \sin \alpha_1 + |\mathbf{F}_{B2}| \sin \alpha_2 + |\mathbf{F}_c| \sin \alpha_3,$$

$$|\mathbf{R}| = \sqrt{R_x^2 + R_y^2}.$$

összefüggésekből számítható.

Az $\mathbf{R}$ eredő iránya:

$$\beta = \arctg \frac{R_y}{R_x}.$$

Végül az eredő helyét az

$$k = \frac{|\mathbf{M}|}{|\mathbf{R}|}$$

egyenletből számíthatjuk.

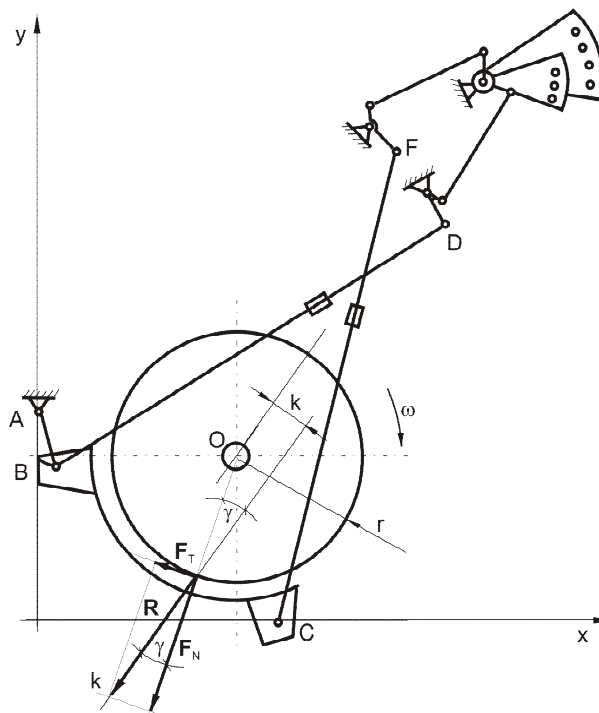
A B és C csuklókat terhelő erők

$$F_{Bx} = |\mathbf{F}_{B1}| \cos \alpha_1 + |\mathbf{F}_{B2}| \cos \alpha_2$$

$$F_{By} = |\mathbf{F}_{B1}| \sin \alpha_1 + |\mathbf{F}_{B2}| \sin \alpha_2$$

$$F_{Cx} = |\mathbf{F}_c| \cos \alpha_3$$

$$F_{Cy} = |\mathbf{F}_c| \sin \alpha_3$$

2. ábra. A dob és a dobkosár között ható normális és tangenciális erők

A dob és dobkosár között fellépő erők meghatározása

A dobkosáron ébredő reakcióerők eredője $\mathbf{R}$ tangenciális (F_T) és normális (F_N) komponensekre bontható (2. ábra). A tangenciális komponens

$$F_T = \frac{|\mathbf{M}|}{r}.$$

Az 2. ábra alapján a normális komponens

$$\gamma = \arcsin \frac{k}{r},$$

szöget zár be az $\mathbf{R}$ eredővel, így

$$F_N = \frac{F_T}{\operatorname{tg} \gamma}.$$

A szántóföldi mérések eredményei

A szántóföldi mérések mért és számított eredményeit a 2. táblázatban adunk tájékoztatást az előforduló alsó és felső értékek megadásával. Ugyanitt található a korábban levezetett összefüggések alapján számított értékek is.

2. táblázat

A szántóföldi mérések eredményei

Határértékek a cséplőszerkezet vizsgálatnál (Claas D.106, Tura 1993.)

Jellemző	Mértékegység	Napraforgó	Kukorica
Dobterhelés	[kg/s]	5,76-9,72	7,89-14,46
Nyomaték átlag	[Nm]	173-270	328-436
F_{B2} átlag	[NJ]	735-1475	1995-4443
F_c átlag	[NJ]	907-1710	1970-4333
F_T	[NJ]	757-1217	1479-2378
F_N	[NJ]	2471-5324	5738-14899
Fordulatszám	[1/min]	606-613	707-713
Teljesítmény igény	[kW]	11,09-17,16	24,47-39,25

Az adatokból megállapítható, hogy a kosár-rudazatban mért F_C és F_{B2} erők, valamint a dob nyomaték- és teljesítményigényének változása hasonló jellegű. Ugyanez elmondható az AB rúdban ébredő F_{B1} reakció- és az $\mathbf{R}$ eredő erőről is.

Az $\mathbf{R}$ tangenciális és a normális komponenseinek aránya az eredő helyétől és irányától függ. Az eredő irányát jellemző β szög viszonylag kicsi intervallumban, $48...51,5^\circ$ között változik (a szöget lásd a 1. ábrán). Az eredő helyét meghatározó k erőkar értéke $35,0...61,2$ mm. Az adatok szerint a nagyobb dobterheléshez kisebb k kar és nagyobb normális erőkomponens (F_N) tartozik. A k kar értékének változása a következőkkel magyarázható. Ha a k növekszik, akkor a γ szög is nő (2. ábra). Ez az $F_T = R \sin \gamma$ és az $F_N = R \cos \gamma$ összefüggések miatt azt jelenti, hogy ugyanakkora $\mathbf{R}$ esetén a tangenciális komponens értéke nő, a normális komponens értéke pedig csökken. Könnyen belátható az is, hogy amíg a tangenciális erő a magok kidörzsölésére és a növénytömeg mozgatására, gyorsítására fordított energiával, addig a normális erő a növénytömeg deformációjára fordított energiával arányos. Ezért a mérési adatok által jelzett jelenség magyarázata valószínűleg az, hogy a tömegteljesítmény növekedésekor a növénytömeg deformációjának energiaigénye gyorsabban növekszik, mint az F_T -vel arányos kidörzsölésé.

IRODALOM

1. **Soós P.- Benkő J.- Petróczki K.:** Gabonakombájn támasztóerőinek mérése. MTA Agrár Műszaki Bizottsága Kutatási Tanácskozása, Gödöllő, 1993

Publikálva:

Járművek, Építőipari és Mezőgazdasági Gépek 41. évfolyam 1994. 11. szám